

Enes Karić

Pjesma *Muhammedov san u pustinji*

Karolina von Ginderode/
Karoline von Günderrode
(1780.-1806.)

Muhammedov san u pustinji

Na podnevnoj pripeci
Gdje pustinjski pijesci
Ni zračka svježine ne puštaju,
Gdje vrelinu samo samum ljubi,
Siva stijena oblake pozdravlja
Tu gledalac umoran tone.

Od varljivog privida
Njegov duh se nada
Da bit stvari će, gledajući ovdje,
razlučiti.
Duh budućnosti on želi prizvati,
Glas vlastitog srca čuti,
I nadahnuće njegovo slijediti.

Ovdje božanstvo pobježe
Koje mu iluziju užeže
Tašti bljesak nestade.
I njega, u koga narodi pogledaju,
Samo palme pobjede zapahnjuju,
Brige mrkle noći okružuju.

Gledaoca san
Prelijeće dan
I sva buduća vremena,
Uskoro, u opojnom bunilu, kuša
Blaženstvo čudesnih planova,
Onda on svoj zalazak gleda,

Zaprepaštenje i užas
Uz nestalni talas
U dubini duše bore se,
Okružen samo očajanjem, on zove!
Odluči napustiti svoj život zemni!
Prije nego ga kajanje i neuspjeh
kazni.

Božanska moći
Rasprši noći
Sudbine, pred mojim očima!
Neka me pusti da vidim budućnost,
Da li moje zastave pobjedonosno
viju?
Da li moj zakon svijetom vlada?

On to izgovori; zatrese se
Zemlja tada, diže se
More do pod oblaku,
Plamenovi se uz klance uskovitlaše,

Zrak mirisima sumpora ispuni,
Nek umorna krila smire se, pusti.

U divljem plesu,
Zvijezde se tresu
U ludom vijencu okružujući nebo;
More tutnji u svojim dubinama
A u najdubljim grotlima Zemlje
Svađaju se osnovna počela.

I uže sloge,
Koje je mnoge
Sile vezalo, čini se, popustilo je.
Iz zraka izranja veo oblaka
I iz ponora diže se vatra,
I sve zemaljsko poždera.

Sa varljivom plimom
Prvo se upali žar s njom,
No ona se raspiruje sve jasnije
Dok se iz nje snop svjetlosti ne
uzdigne
Koji plamteći do zvijezda dosegne
I čist, i svijetao, i bukteći vrije.

Gledalac se probudi
Kao da iz mrkle noći hodi
I u čudu osjeća se živim,
Probudjen iz smrti strahova,
Oklijevajući čeka, da li će sada
Bog đerdan bića da probudi.

Od zvijezda naniže
Gledaocu poblize
Odzvanja sada jedan glas:
„Ovdje si očigledno vidio ti
Šta će se sa svim stvarima desiti
Ovdje si povijest svijeta vidio ti.

To snaga pokreće
Ona stvara i premeće,
U nezaustavljivoj kiši;
Što nečisto je, to će da nestane,
Samo ono čisto, svjetlost, ostaje
I uz vječno svjetlo pristaje.“

Sad noć tone i nestaje
I blještavo se razdanjuje
Jutro u njegovoj duši.
Ništa! uzvikuje on, ne može me
pobijediti više:
Da svjetlo samo bude! Bude li borbe
moje,
Tad besmrtno bit će zalaganje moje.

PREVOD SA NJEMAČKOG:
SIDIK SPAHIĆ

1.

Plemkinja Karoline von Günderrode - kratak i tragičan život

Prema izvorima¹ koji su nam dostupni, plemkinja, književnica, pjesnikinja i filozofska spisateljica Karoline von Günderrode (1780-1806) bila je najstarija od šestero braće i sestara. Porijeklo vodi iz aristokratske porodice, ali koja nije bila bogata. Godine 1797. njezine životne okolnosti su se odvijale tako da je Karoline von Günderrode stupila u jedan protestantski samostan u Frankfurtu na Majni. Samostanom je upravljala dobrotvorna fondacija, a svrha je ovog domskog ili samostanskog smještaja bila posve specifična: naime tu su boravile i stanovale siromašne i neudate plemkinje koje su mogle ugodno živjeti i, ako im se ukaže zgodna prilika za brak, i udati.

Kako njezin boravak u ovom protestantskom konviktu vremenski slijedi u godinama nakon Francuske buržoaske revolucije (1789), to se u njezinim djelima vidi neka vrsta "revolucionarne" želje da prevlada tradicionalnu sputanost (naročito onu nametnutu ženama), da zakorači u nepoznate svjetove koji su raskrivani, također, i sa pokretom romantizma u Evropi. Mnogi tvrde da je to razlog što se ona u svojim književnim djelima (npr. u historijskoj drami "Mahomed, der Prophet von Mekka" - "Muhammed, poslanik iz Mekke") okreće, kao i veliki broj romantičara tadašnjeg vremena, svjetovima i znamenitim ličnostima izvan Evrope. Osim historijske drame "Mahomed, der Prophet von Mekka", poznata su joj i djela "Hildgund", zatim "Piedro", "Udohla", "Die Pilger" (Hodočasnici), itd.

Dakako, veliki broj drugih i izuzetno vrijednih pjesničkih ostvarenja Karoline von Günderrode je posebna dionica u njezinoj sabranoj pisanoj zaostavštini (za to treba posebno konsultirati npr. *Gesammelte Dichtungen* kao i *Gesammelte Werke der Karoline von Günderrode*) u tri opsežna sveska.² U njezinim djelima poezije istaknuto mjesto zauzima pjesma *Mahomets Traum in der Wüste* ("Muhammedov san u pustinji"),³ koja je zapravo i glavni povod pisanja ovog našeg eseja.

Karoline von Günderrode isticala se kao iznimno talentirana i temperamentna osoba, mnogo je čitala, izučavala i pisala. Također, njezino dopisivanje sa

¹ Usporedi npr: https://en.wikipedia.org/wiki/Karoline_von_Günderrode (pristup stranici 17. aprila 2018).

² Usp., *Gesammelte Werke der Karoline von Günderrode*, 3 sveska, uredio Leopold Hirschberg, Berlin: Verlag Goldschmidt-Gabrielli, 1920-1922., reprint Bern, Herbert Lang, 1970.

³ Napominjemo da se različito pisanje imena *Mahomed* i *Mahomet* nalazi u samim njemačkim djelima Karoline von Günderrode.

prijateljima vjerno i nepatvoreno odražava njezine snažne duhovne nemire i uzbuđenja. U njezinoj književnoj zaostavštini vidljiv je, do neke mjere, utjecaj njemačkog duhovnog i književnog pokreta "Sturm und Drang" ("Oluja i nagon"), a i same životne prilike dovedile su je često do melanholije i svojevršne duhovne samozatajnosti. S jedne strane, melanholija je dala svoj učinak u Karolininoj inspiraciji za pisanje pjesama i drama, ali, s druge strane, dovela ju je na ivicu depresivnih stanja iz kojih se vadila daljnjim čitanjem, studiranjem i samostanskim kontempliranjem.

Treba spomenuti i to da su Karolini von Günderrode propale dvije izgledne prilike za brak, prva sa pravnikom Friedrichom Carlom von Savigny-jem, a druga sa filologom i arheologom po imenu Georg Friedrich Creuzer. Čak je njezina veza sa Creuzerom završila tragično. Nakon što je od njega primila pismo da od sklapanja braka nema ništa (jer je Creuzer već bio oženjen), Karoline von Günderrode se probola nožem na obali Rajne, u mjestu Winkel. Tako je ona, u svojoj dvadeset i šestoj godini, skončala ovozemni život i ostavila djela po kojoj je pamte kao talentiranu pjesnikinju, obrazovanu književnicu, filozofsku spisateljicu i ličnost čija poezija i proza nosi duboke poruke koje nas i danas moćno oslovljavaju.

Među djelima književnice Karoline von Günderrode ističu se radovi "sa ženama junakinjama u glavnoj ulozi". Nesumnjivo je da je plemkinja i pjesni-

plemkinje Karoline von Günderrode

2.

Mahomets Traum in der Wüste (“Muhammedov san u pustinji“)

Po izvorima koje donosi Anna C. Ezekiel, vidi se da je Karoline von Günderrode svoju slavu stekla sa knjigom (zбирком pjesama i historijskih drama) pod naslovom “Poetische Fragmente“ (“Pjesnički fragmenti“). O “Poetische Fragmente“ doprla je vijest i do slav-noga Johanna Wolfganga von Goethea (Gete, 1749-1832), čitao ih je i tako čuo za pjesnikinju Karoline von Günderrode i pohvalno se izrazio o njezinom pjesničkom umijeću. Naime, djela objavljena u zbirci “Poetische Fragmente“ privukla su njegovu značajnu pažnju, vidi se to iz jednog pisma koje je Goethe napisao i poslao 1804. godine. U nje-mu izjavljuje da su pjesme/djela iz njezine zbirke “Poetski fragmenti“ “zbi-lja poseban fenomen, posebna pojava“.⁶

Ima mišljenja da je Karoline von Günderrode svojim djelima o Muhammedu, alejhiselam, htjela, dakako na svoj način, da se uključi u društvo Voltairea (Voltera) i Goethea, koji su upravo tokom osamnaestog stoljeća napisali i objavili svoja djela (drame) o Poslaniku Muhammedu, a.s.. Ali, to su stvari koje prelaze u nagađanja.

Bilo kako bilo, iz njezine (historijske) drame o Muhammedu, kao i iz njezine pjesme “Mahomets Traum in der Wüste“ (“Muhammedov san u pustinji“) vidljivo je da Karoline von Günderrode uvažava islamskog poslanika i dodjeljuje mu posebnu vrstu štovanja. Naime, Karoline von Günderrode pravi veliki otklon od srednjovjekovnih evropskih predstava o Muhammedu, a.s., koje su često bile iznimno uvredljive i neprihvatljive za muslimanska viđenja i osjećanja svoje vjere. Karoline von Günderrode u Muhammedovoj pojavi, i u samome islamu, vidi životnu snagu, i uglavnom ima “pozitivno prikazivanje Muhammeda“ (“... positive portrayal of Muhammad...“).⁷ U Muhammedovom, a.s., ujedinjenju plemenske Arabije Karoline von Günderrode vidi korake koje čini jedan reformski preteča opredijeljen za “novi svjetski poredak koji izmiruje kulture i narode“ (“a new world order that reconciles cultures and peoples...“).⁸

Praktički, u sintagmi “zalaganje za mir među kulturama i narodima“ vidi se itekako snažan utjecaj Immanuel-a Kanta na djelo pjesnikinje Karoline von Günderrode. Kant je angažirano

⁶ “The work was widely enough known to reach Goethe’s eyes, as we know from a letter he sent in 1804 stating that the poems of Poetic Fragments “are really a peculiar phenomenon.” Usp. Goethe, letter to Eichstädt, April 28, 1804., navedeno u: Gersdorff, Erde mit Heimat, 141. Mi ovo navodimo prema Uvodu (Introduction) Anne C. Ezekiel, za englesko izdanje djela *Poetic Fragments*, p. 3.

⁷ Usp. Anna C. Ezekiel, *Poetic Fragments*, p. 124.

⁸ Usp. Anna C. Ezekiel, *Poetic Fragments*, p. 125.

kinja Karoline von Günderrode time htjela ostaviti poruku o svome viđenju položaja sebe kao žene u svojoj epohi. Nekoliko djela ona je objavila pod pseudonimom “Tian“ koji je, kako kaže njezina proučavateljica Anna C. Ezekiel, “za Günderrodine savremenike zvučao muški ili dvospolno“ (*which to Günderrode’s contemporaries sounded male or androgynous*).⁴

Ovom prilikom nemamo namjeru govoriti o njezinoj (od muslimana neop-ravdano i nepravedno zanemarivanoj) drami pod naslovom “Mahomed, der Prophet von Mekka“, “Muhammed, poslanik iz Mekke“, koju je nedavno Anna C. Ezekiel prevela na engleski i sa drugim radovima objavila u knjizi pod naslovom “Poetic Fragments“. Anna C. Ezekiel objavila je dramu “Mahomed, der Prophet von Mekka“ u njemačkom izvorniku i sa naporednim engleskim prijevodom, stranicu za stranicu.⁵

Prema izvorima, dramu “Mahomed, der Prophet von Mekka“ Karoline von Günderrode objavila je 1805. godine uz neka svoja druga vrijedna djela koja je skupno nasloвила “Poetische Fragmente“ (“Poetski fragmenti“). Nije isključeno da su ova i druga njezina djela bila objavljivana i koju godinu prije, u posebnim publikacijama ili separatima.

⁴ Usp. Karoline von Günderrode, *Poetic Fragments*, prevela na engleski i predgovor napisala Anna C. Ezekiel, izd. Suny Press, State University of New York, 2016., p. 7.

⁵ Usp. Karoline von Günderrode, *Poetic Fragments*, isto.

Karoline von Günderrode

Mahomets Traum in der Wüste

Bei des Mittags Brand
Wo der Wüste Sand
Kein kühlend Lüftchen erlabet,
Wo heiß, vom Samum nur geküset,
Ein grauer Fels die Wolken grüset
Da sinket müd der Seher hin.

Vom trügenden Schein
Will der Dinge Seyn
Sein Geist, betrachtend hier,
trennen.
Der Zukunft Geist will er
beschwören,
Des eignen Herzens Stimme hören,
Und folgen seiner Eingebung.

Hier flieht die Gottheit,
Die der Wahn ihm leiht,
Der eitle Schimmer verstiebet.
Und ihn, auf den die Völker sehen,
Den Siegespalmen nur umwehen,
Umkreist der Sorgen dunkle Nacht.

Des Sehers Traum
Durchflieget den Raum
Und all’ die künftigen Zeiten,
Bald kostet er, in trunknem Wahne,
Die Seligkeit gelung’ner Plane,
Dann sieht er seinen Untergang,

Entsetzen und Wuth,
Mit wechselnder Fluth,
Kämpfen im innersten Leben,
Von Zweifeln, ruft er, nur umgeben!
Verhauchet der Entschluß sein
Leben!
Eh’ Reu ihn und Mißlingen strafft.

Der Gottheit Macht,
Zerreiße die Nacht
Des Schicksals, vor meinen Blicken!
Sie lasse mich die Zukunft sehen,
Ob meine Fahnen siegreich wehen?
ob mein Gesetz die Welt regiert?

Er spricht; da bebt
Die Erde, es hebt
Die See sich auf zu den Wolken,
Flammen entlodern den
Felsenklüften,
Die Luft, erfüllt von Schwefeldüften,

Läßt trägt die müden Schwingen
ruhn.

Im wilden Tanz,
Umschlinget der Kranz
Der irren Sterne, die Himmel;
Das Meer erbraußt in seinen
Gründen,
Und in der Erde tiefsten Schlünden
Streiten die Elemente sich.

Und der Eintracht Band,
Das mächtig umwand
Die Kräfte, es schien gelöset.
Der Luft entsinkt der Wolken
Schleier
Und aus dem Abgrund steigt das
Feuer,
Und zehret alles Ird’sche auf.

Mit trüberer Fluth
Steigt erst die Gluth,
Doch brennt sie stets sich reiner,
Bis hell ein Lichtmeer ihr entsteiget
Das lodern zu den Sternen reichet
Und rein, und hell, und strahlend
wallt.

Der Seher erwacht
Wie aus Grabesnacht
Und staunend fühlt er sich leben,
Erwachtet aus dem Tod der
Schrecken,
Harr’t zagend er, ob nun erwecken
Ein Gott der Wesen Kette wird.

Von Sternen herab
Zum Seher hinab
Ertönt nun eine Stimme:
»Verkörpert hast du hier gesehen
Was allen Dingen wird geschehen
Die Weltgeschichte sahst du hier.

Es treibet die Kraft
Sie wirket und schafft,
In unaufhaltsamem Regen;
Was unrein ist das wird verzehret,
Das Reine nur, der Lichtstoff, währet
Und fließt dem ew’gen Urlicht zu.«

Jetzt sinket die Nacht
Und glänzend ertagt
Der Morgen in seiner Seele.
Nichts! ruft er, soll mich mehr
bezwingen:
Daß Licht nur werde! sey mein
Ringen,
Dann wird mein Thun unsterblich
seyn.

raspravljao o "svjetskom miru", kao i mnogi drugi znameniti Evropljani toga vremena: Fichte, Novalis, Schlegel, Lessing...

Naime, sagledamo li ovdje stvari realno (i bez "naših muslimanskih emocija"), posve je jasno da pjesnikinja Karoline von Günderrode Poslanik Muhammed i njegovo osnivanje islama služe kao (pjesnička i filozofska) metafora za pisanje o svojim "domaćim evropskim i njemačkim stvarima", o "preporodu i preobražaju Evrope". Pjesnikinja Karoline von Günderrode u pojavi Muhammeda, a.s. (posebno u njegovom nadilaženju i prevladavanju politeističkog i idolopoklonskog fragmentiranja u Arabiji) vidi preporoditelja, donositelja nove religije i jedne svježije opće vjerske i kulturne sinteze.

Prema Karolini von Günderrode, potrebna je neka vrsta ujedinjenja religija, prema njezinom tumačenju (ili, kako kaže Anna C. Ezekiel, prema "Günderrodinom Mumammedu")⁹ islam je zapravo u sebi i po sebi jedna "sinteza judaizma i kršćanstva". Evo jednog mjesta iz njezine historijske drame o Muhammedu, u kojoj autorica Karoline von Günderrode, dakako u svojoj književnoj fikciji, navodi Muhammedove, a.s., riječi:

"Kršćanstvo se otcijepilo od svoga začetnika judaizma, napustilo je svoju roditeljsku kuću i odlutalo na sve četiri strane svijeta. Iz daljina odašilje zatrovane strijele progona protiv svete glave svoga oca. U isto vrijeme je u protivrječu sa sobom, njegovi dijelovi se žučno raspravljaju i njegovo, inače dobro izgrađeno tijelo, je ispunjeno divljim čudovišnim ekscesima. Tako je zbunjen osjećaj ljudi, tako su protivrječna njihova najsvetija osjećanja i mišljenja, i tako su zgađena vremena i religije. Mir, sklad i zdravlje će se vratiti na zemlju, jer je za ovo mene Bog poslao. Narodi će se okupiti u jednom hramu, paganstvo će se žrtvovati na novom oltaru kao žrtva koja je ugodna Bogu, kršćanstvo će se vratiti natrag judaizmu i pomiriti se i ujediniti sa njim u mojim učenjima..."¹⁰

Karoline von Günderrode je upravo u ovom smjeru razvijala svoja književna zdanja o Muhammedu, alejhislam. Iz svoga samostana u Frankfurtu bila je zagledana u svjetska obzorja i razmišljala o harmoniji čovječanstva, onoj religijskoj prije svega. Dakako, nije to njezina jedina romantičarska ideja, niti je bila jedina kod drugih romantičara koji su se javljali krajem XVIII. i tokom prve polovine XIX. stoljeća diljem Evrope. Naime, tada se u mnogim evropskim krugovima snažno začinjala ideja "kosmopolitizma i svjetskoga mira".

Ta i slične ideje bile su prvotni podsticaj da se u Evropi toga vremena o islamu i Muhammedu, a.s., domisle i napišu brojna vrijedna djela. Nema sumnje da u takva djela spadaju mnoge stranice historijske drame Karoline von Günderrode "Mahomed, der Prophet von Mekka" - "Muhammed, poslanik iz Mekke", a jednako tako, pa i više, cijela njezina pjesma "Mahomets Traum in der Wüste" ("Muhammedov san u pustinji").

9 Usp. Anna C. Ezekiel, *Poetic Fragments*, p. 125.

10 Usp. Anna C. Ezekiel, *Poetic Fragments*, p. 125.

3.

Karoline von Günderrode – protestantska redovnica?

Kroz djela Karoline von Günderrode o Poslaniku Muhammedu, a.s., vidi se, dakle, jedan tadašnji evropski romantičarski književni običaj ili narativni postupak. Naime, "likovi i okviri radnje sa Istoka često su korišteni kao analogije za evropske ličnosti, događaje i probleme."¹¹ Također, Anna C. Ezekiel navodi i mogućnost da je za Karolinu von Günderrode islamski poslanik Muhammed, a.s., bio "metafora za Luthera" (a metaphor for Luther).¹² Naime, ona na nekim mjestima u svojim djelima o Muhammedu, a.s., na dirljiv način donosi, dakako, posežući za svojim književnom imaginacijom, kako Muhammed uvjerava svoje pristalice u Mekki ovim riječima:

"Darum hat er mich zu euch gesandt, daß ich euch berufen soll in seinem Namen, und euch, die ihr verschmachtet in der dürren Wüste der Zeitlichkeit, tränke mit dem frischen Brunnquell des ewigen Lebens."¹³

"Zato me on [Bog] poslao k vama, da vas pozovem u njegovo ime, i vas koji vehnate u suhoj pustinji prolaznosti, zalijem svježim vreloom vječnog života."

Da li su ova posezanja Karoline von Günderrode za Muhammedom, a.s., kao književnim likom, ali i kao "metaforom za pojavu Luthera" (koji će, navodno, Evropu preporoditi pitkim i svježim vodama svojih reformi!), opredijelila jednu drugu autoricu, Minou Reeves, da u svojoj knjizi "Muhammad in Europe" (Muhammed u Evropi) ustvrdi kako je Karoline von Günderrode bila (protestantska) redovnica? Ovo je pitanje na koje mi ne možemo dati pouzdan odgovor.

Naime, Minou Reeves u svome djelu "Muhammed u Evropi" tvrdi da je Goetheova pjesma "Mahomets Gesang" napisana još 1772. godine, "oko 20 godina prije Napoleonovih uspjeha i gotovo 60 godina prije nego što su objavljene Hegelove teorije o ulozi svjetskih historijskih ličnosti. Goethe je hvalio Muhammeda kao izuzetnog čovjeka koji je u svom Kur'anu ostavio naslijeđe koje će trajati cijelu jednu vječnost."¹⁴

Minou Reeves još tvrdi da "Goethe nije bio usamljen u prepoznavanju elementa genialnosti kod Muhameda. U ranim godinama 19. stoljeća, još jedan veliki Napoleonov simpatizer, Karolina fon Ginderode (Karoline von Günderrode), napisala je dramski komad i poemu, predstavljajući Muhameda kao izuzetnu ličnost kolosalnih proporcija."¹⁵

Minou Reeves posebno govori o pjesmi Karoline von Günderrode o Muhammedu, a.s., i kaže sljedeće:

"Njezina poema pod naslovom *Mahomets Traum in der Wüste* ("Muhammedov san u pustinji")

11 "Characters and settings from the East were also often used as analogies for European figures, events, and problems". Prema: Anna C. Ezekiel, *Poetic Fragments*, p. 123.

12 Usp. Anna C. Ezekiel, *Poetic Fragments*, p. 123.

13 Navedeno prema njemačkom izvorniku Günderrodine drame o Muhammedu, a.s., koji donosi Anna C. Ezekiel, *Poetic Fragments*, p. 183.

14 Usp. Minou Reeves, *Muhammad in Europe*, New York University Press, 2003., p.182.

15 Minou Reeves, isto, p. 183.

ov san u pustinji"), objavljena je 1804. godine. Günderrode je bila časna sestra koja je čitav život provela izolirana od običnog života. Ali to je nije izoliralo i od obožavanja heroja koje je počelo sa njemačkim pokretom *Sturm und Drang* 1770-tih i postalo glavna karakteristika senzibiliteta 19. stoljeća. Kao i kod mnogih drugih, njezino divljenje je potaknuo Napoleon, pa je Günderrode, čak iz njemačkog ženskog samostana, gledala njegov daleki lik sa obožavanjem. U djelu *Mahomets Traum in der Wüste*, ("Muhammedov san u pustinji"), Muhamed je napoleonski lik, čija se velika ambicija da osvoji svijet i da izmijeni njegove postojeće zakone idealizira."¹⁶

Napokon, Minou Reeves zaključuje:

"Ovo je moćna poema koja povezuje slike Muhamedovog doživljaja božanske objave u pustinji sa aspektima Isusovih molitvi u Getsemanskom vrtu, prije raspeća, i sa pojmovima drevne perzijske religije Zaratustre odnosno Zoroastre, kroz opise četiri elementa: zemlje, vode, zraka i vatre. Muhamed, *seher*, odnosno vizionar, pati u čežnji da spozna tajne života i vlastite budućnosti. On želi da meditira, da sluša vlastito srce i da dozove duh Stvoritelja za kojeg vjeruje da je u njemu. Ali, što više gleda, što više sluša, tim više njegova muka i konačni slom - njegov *untergang* - postaju očigledniji. Njegov san se uskoro pretvara u košmar. Pred njegovim očima se odvija svijet haosa i prokletstva. Njegovo djelovanje je poremetilo harmoniju elemenata. Oni postaju divlji i nasilni. Zemlja počinje da se trese, Sunce se okreće napako i bijesni plamenovi vatre gutaju litice i stijene, uništavajući sve što je stvoreno na zemlji, ne ostavljajući ništa osim žestokog mirisa sumpora u zraku. Duboko potresen, Muhamed se budi ispunjen osjećanjem zbunjenosti i užasa. Kao da se digao iz boli užasne, bezbožne smrti, ali odjednom začuje glas koji se spušta sa zvijezda. To je glas Stvoritelja koji najavljuje da je Muhamed uistinu uzburkao svjetsku historiju, nastojeći da proдре u prostor božanske stvarnosti. To što je vidio, potvrđuje Bog, bila je ljudska povijest u nastajanju. Rat elemenata je pokrenuo neprekidnu kišu koja je trebala očistiti zemlju od svih njenih nečistoća, ne ostavljajući ništa za sobom, osim svjetlosti. Ta svjetlost će ostati zauvijek, i svijetliti prema svom vječnom izvoru. Potom su tamu noći zamijenili valovi zasljepljujuće jutarnje svjetlosti koja preplavi Muhamedovu dušu."¹⁷

Na kraju, recimo da je ovo književno tretiranje Božijeg poslanika Muhammeda, a.s. od strane Karoline von Günderrode, te tragične plemkinje i pjesnikinje, vrlo značajno i za nas u Bosni i Hercegovini. Tumačenja, viđenja i recepcije se mijenjaju tokom vremena, ali ostaje zauvijek ona prijatna općinjenost velikim ljudima čovječanstva, napose ako su odabrani od Boga kao Božiji poslanici i glasnici.

(...)

16 Minou Reeves, isto, p. 183.

17 Minou Reeves, isto, pp. 183-184.

Minou Reeves zaključuje:

"Ovo je moćna poema koja povezuje

slike Muhamedovog doživljaja božanske objave u pustinji sa aspektima Isusovih molitvi u Getsemanskom vrtu, prije raspeća, i sa pojmovima drevne perzijske religije Zaratustre odnosno Zoroastre, kroz opise četiri elementa: zemlje, vode, zraka i vatre. Muhamed, *seher*, odnosno vizionar, pati u čežnji da spozna tajne života i vlastite budućnosti. On želi da meditira, da sluša vlastito srce i da dozove duh Stvoritelja za kojeg vjeruje da je u njemu.